

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Калмикова Н.М., к.е.н., доцент кафедри стратегічного управління економічним розвитком
Донецького національного технічного університету (Україна)

Калмикова Н.М. Фінансовий механізм забезпечення програм розвитку транскордонного співробітництва України і Європейського Союзу.

У статті досліджено сутність транскордонного співробітництва, визначено його роль як складова активізації євроінтеграційних процесів національної економіки, сформульовано основні принципи виходячи з досвіду європейської регіональної політики. В зв'язку з актуалізацією Європейської територіальної співпраці, яка фінансується Європейським фондом регіонального розвитку для підтримки програм транскордонного, наднаціонального і міжрегіонального співробітництва проаналізовано фінансовий механізм забезпечення даних програм розвитку та визначено, що Україна на сьогоднішній день займає вагомe місце у пріоритетах регіонального розвитку Європейського Союзу. Дослідження фінансового механізму транскордонного співробітництва України і Європейського Союзу показало, що зусилля відносно фінансування прикордонних територій нашої держави ініційовані в основному в односторонньому напрямку з боку ЄС, тому відбувається гальмування процесів транскордонного співробітництва, що необхідно створити чіткий механізм залучення коштів на національному, місцевому рівнях для забезпечення розвитку програм транскордонного співробітництва.

Ключові слова: геополітика, європейська інтеграція, регіональна інтеграція, транскордонне співробітництво, єврорегіон, прикордонні території.

Калмыкова Н.М. Финансовый механизм обеспечения программ развития трансграничного сотрудничества Украины и Европейского Союза.

В статье исследовано сущность трансграничного сотрудничества, определена его роль как составляющая активизации евроинтеграционных процессов национальной экономики, сформулированы основные принципы исходя из опыта европейской региональной политики. В связи с актуализацией Европейского территориального сотрудничества, которое финансируется Европейским фондом регионального развития для поддержки программ трансграничного, наднационального и межрегионального сотрудничества проанализировано финансовый механизм обеспечения данных программ развития и определено, что Украина на сегодняшний день занимает весомое место в приоритетах регионального развития Европейского Союза. Исследование финансового механизма трансграничного сотрудничества Украины и Европейского Союза показало, что усилия по финансированию приграничных территорий инициированы в основном со стороны ЕС, поэтому происходит торможение процессов развития трансграничного сотрудничества, в связи с чем возникла необходимость создания четкого механизма привлечения средств на отечественном национальном и местном уровнях для обеспечения развития программ трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: геополитика, европейская интеграция, региональная интеграция, трансграничное сотрудничество, еврорегион, приграничные территории.

Kalmykova N.M. The Financial mechanism of providing of the transfrontal collaboration development programs between Ukraine and European Union

The article investigates the essence of transfrontal collaboration of cross-border cooperation, defines its role as a component activating national economy integration processes in Europe, and formulates main principles based on the best practices of European regional policy. Taking into account the actualization of the European Community-Based collaboration, which is financed by the European Regional Development Fund for supporting of the cross-border, supra-national and trans-regional collaboration programs the financial mechanism of providing of these development programs is analyzed and it is certain that the Ukraine at the moment occupies a ponderable place in priorities of regional development of European Union. The result of the financial mechanism investigation of cross-border collaboration of the Ukraine and European Union is that efforts on financing of border territory territories are initiated essentially by EC. Therefore there is braking of processes of cross-border collaboration development and there was a demand to create the mechanism of attraction of financial resources at a home national and local level.

Keywords: geopolitics, European integration, regional integration, transfrontal collaboration, European region, border-line territories.

Постановка проблеми. Транскордонне співробітництво є одним з перспективних напрямів міжнародної інтеграції. Воно передбачає планування, розробку і реалізацію спільних проектів між адміністраціями, громадськими об'єднаннями і комерційними структурами прикордонних територій країн-сусідів. Поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях й підвищення їх конкурентоспроможності шляхом

мобілізації природно-ресурсного потенціалу сусідніх територій. Так, об'єднання зусиль для вирішення спільних та ідентичних проблем найбільш ефективно здійснюється через реалізацію транскордонних проектів у різних сферах суспільного життя. Новий виток у розвитку транскордонного співробітництва України настав із поширенням на її територію Європейської політики сусідства, яка відкриває значні перспективи для економічної інтеграції, оскільки пропонує більш широкий спектр механізмів взаємодії.

Виокремлення невирішеної проблеми. Україна – держава з високою питомою вагою прикордонних територій, 19 із 25 областей України межують із сусідніми державами, протяжність кордонів з Росією складає 2295,4 км, а з країнами Центральної Європи, Білоруссю та Молдовою – 4698,6 км. Необхідність вирішення спільних проблем (територіальне та просторове облаштування, спільне використання земельних, водних та інших ресурсів, розбудова транскордонної інфраструктури) поряд з додатковими можливостями такими як прискорення вирівнювання якості життя прикордонних територій, мобілізації місцевих ресурсів та підвищення їх використання, адаптації європейського законодавства та механізмів фінансової підтримки дає додаткові можливості щодо прискорення євро інтеграційних процесів [1].

Стратегічна мета України в контексті розвитку транскордонного співробітництва в умовах безпосереднього сусідства з Євросоюзом полягає в перетворенні цього виду співробітництва на додатковий ефективний канал майбутньої інтеграції країни та ефективного включення у світогосподарські зв'язки в умовах глобалізації. Із розширенням Євросоюзу та наближенням його кордонів до України особливої ваги набуває розвиток нових форм транскордонного співробітництва із сусідніми державами – членами ЄС та поступове переміщення інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на органи місцевого самоврядування та територіальні громади. Інтеграційні завдання значним чином конкретно вирішуються й матеріалізуються саме на регіональному, місцевому рівні.

Основою транскордонного співробітництва є інституційно-правове забезпечення, яке створює, з одного боку, основні напрямки розвитку, пріоритетні сфери та стратегічні завдання учасників, а з іншого – регулює розподіл фінансових ресурсів, порядок бюджетних взаємовідносин центральних і місцевих органів влади та механізми виділення коштів на реалізацію окремих проектів.

Існування достатнього нормативно-правового забезпечення не може подолати коло проблем, які існують при здійсненні транскордонного співробітництва. Тому виникає потреба в удосконаленні не тільки існуючих законодавчих актів у напрямі збільшення повноважень місцевих органів влади та місцевого самоврядування, надання їм більшої самостійності у вирішенні спільних з регіонами сусідніх держав завдань регіонального та місцевого розвитку, адаптації до стандартів ЄС; створенні регіональних та місцевих мереж взаємодії, інфраструктури інституцій підтримки транскордонного співробітництва та регіонально і місцевого розвитку, але й в удосконаленні фінансового механізму забезпечення програм розвитку транскордонного співробітництва України і Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З кінця минулого століття виявилась значна зацікавленість науковців до проблематики регіонального розвитку і транскордонного співробітництва. Велику увагу цим питанням приділили З. Горжеляк, П. Еберхардт, Р. Федан, Т. Коморніцкі, Т. Лієвські, З. Макела, М. Ростішевські, А. Стасяк, З.Зьоло та й українські вчені П. Беленький, З. Бройде, В. Будкін, М. Долішній, В.Євдокименко, Є. Кіш, М. Козоріз, М. Лендъел, Ю.Макогон, М. Мальський, А. Мельник, В. Мікловда, Н. Мікула, А. Мокій, В. Пила, С. Пирожков, С. Писаренко, В.Чужиков.

Мета дослідження полягає в ґрунтовному аналізі фінансового механізму забезпечення програм розвитку транскордонного співробітництва України і Європейського Союзу в рамках реалізації Європейської політики сусідства, оскільки стає засобом пришвидшення євроінтеграції держави.

Результати дослідження. В контексті геополітичних змін, що відбулися в регіоні Центральної і Східної Європи після останніх хвиль розширення ЄС, його зовнішні кордони впритул наблизилися до прикордонних територій України, які, в свою чергу, стали об'єктом регіональної політики ЄС. У світлі політики європейської інтеграції України стає актуальним формування розвитку транскордонного співробітництва (ТКС) країни за європейськими інституційними стандартами, нормами та принципами.

В Європейському Союзі транскордонне співробітництво охоплює 40% загальної території 27-ми країн ЄС, де проживає 35% населення. Тому Європейський Союз розглядає його як важливу складову своєї регіональної політики. Динаміка розвитку євро регіональної співпраці в ЄС свідчить про значну її активізацію, пов'язану, передусім, з реалізацією загальноєвропейської мети – створення прозорих кордонів між країнами-членами Європейського Союзу та вирівнювання диспропорцій розвитку периферійних та центральних регіонів у кожній з держав. Регіональна інтеграція, а саме співпраця суміжних територій сусідніх держав, постійно отримує значну підтримку з боку Ради Європи та ЄС як в нормативно-правовому, методичному, так у фінансовому плані. Велику зацікавленість у цих процесах виявили країни-нові члени ЄС – Угорщина, Чехія, Словаччина, Польща, Румунія, Латвія, Литва, Естонія, які побачили реальну можливість прискорити розвиток своїх прикордонних територій за рахунок транскордонного співробітництва [2, с.39 - 40].

Роль транскордонного співробітництва у інтеграційних процесах визначається можливістю прискорення процесів вирівнювання життєвого рівня населення прикордонних територій до середньоєвропейського та досягнення вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон до повної інтегрованості простору.

Транскордонне економічне співробітництво є складовою частиною світогосподарських інтеграційних процесів та специфічним рівнем цілісної системи міжнародних економічних відносин глобального порядку і ґрунтується передусім на співпраці прикордонних регіонів сусідніх держав.

Розвиток транскордонного співробітництва можна розглядати як інструмент територіального та регіонального розвитку, а з іншого боку – як складову реалізації європейської інтеграційної стратегії України.

Досвід транскордонного співробітництва та основні засади європейської регіональної політики дозволили сформулювати принципи транскордонного співробітництва, які також можна представити у двох групах: загальні та специфічні.

Загальні принципи ґрунтуються на тому, що його розвиток повинен здійснюватися з огляду на збереження специфіки самобутності та індивідуальності кожної зі сторін, тобто зберігати багатогранність регіонів при протидії кожній окремій спробі уніфікації.

Розвиток транскордонної співпраці також повинен враховувати всі до сих пір відомі громадські, господарські, зовнішньополітичні точки зору; здійснюватися на основі взаємодопомоги та партнерства; посиленій регіональній поінформованості; сприяти зміцненню регіональної та громадської ідентифікації (самоусвідомлення) населення.

Основні специфічні принципи виникли з практики транскордонного співробітництва [1, 2]:

- засади партнерства, рівноправності, рівнозначності сторін. Принцип партнерства включає два елементи: партнерство по вертикалі, тобто з відповідною участю міжнародного, центрального, регіонального та локального рівнів з кожної сторони кордону доповнюючи існуючі структури, але без елементів конкуренції, а також партнерство по горизонталі, тобто між партнерами регіону, по обидві сторони кордону. Цей вид партнерства базується на паритеті сторін, незалежно від величини території, в сенсі просторовому, економічному чи демографічному; для розвитку цього виду партнерства необхідно подолати ряд перешкод, які виникають з відмінностей в сфері адміністрування, компетенції та джерел фінансування;

- принцип допомоги (субсидіарності), який розуміється дуже широко як допомога міжнародних, державних та регіональних інституцій та організацій у досягненні цілей транскордонної співпраці, що реалізуються регіонами та місцевими спілками; допомога означає також зміцнення регіонального та місцевого рівнів через делегування повноважень на найнижчий рівень адміністрування;

- принцип солідарності прикордонних територій, що ввійшов до останньої версії Європейської хартії прикордонних та транскордонних регіонів – документ Асоціації європейських прикордонних регіонів.

- принцип існування концепції стратегії транскордонного розвитку; виконання цього принципу є обов'язковим для створення стратегічних меж та для перспективи довготривалої співпраці; ця стратегія повинна відповідати програмі розвитку краю та окреслювати потреби та майбутні цілі транскордонної співпраці для подолання ізольованого розвитку лише з одної сторони кордону і розробка відповідної спільної перспективи регіонального транскордонного розвитку.

Найбільш високий рівень інституціоналізації серед усіх форм регіонального та транскордонного співробітництва на рівні місцевих органів влади мають єврорегіони. Вони сприяють вирішенню, принаймні, двох принципових завдань, а саме: приведення суб'єктів об'єднаної Європи до форм, найбільш прийнятних для їх економічної самодостатності та відпрацювання механізму співробітництва і взаємодії, що характерне для вже існуючих технологій в Євросоюзі. Встановлення такого типу співробітництва в рамках діяльності європейських інститутів забезпечує для них постійне співвідношення з сучасними європейськими стандартами. Тобто країни Південно-Східної Європи отримують можливість м'якого інтегрування до європейських структур, не порушуючи звичний для них контекст.

На сучасному етапі в Європі налічується, за різними джерелами, від 120 до 183 єврорегіонів, та більш як 30 структур регіонального співробітництва. На території України функціонує і діє такі єврорегіони: «Буг», «Карпатський», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро», «Слобожанщина», «Ярославна», «Чорне море», «Дністер», «Донбас». Цей процес триває – готуються проекти щодо створення єврорегіонів – «Сян» (Львівська область, Підкарпатське воєводство Польщі), «Земплін» (Закарпатська область, Кошицький край Словаччини).

Сучасні єврорегіони утворюються, в основному, в результаті ендегенних процесів, тобто на базі власного регіонального потенціалу, а саме регіональної території, суспільного капіталу, інституційної системи та власного культурного надбання.

Назва «єврорегіон» одночасно означає європейський регіон, розташований на межі двох або декількох сусідніх держав і організацію, яка створена для координації співробітництва сторін єврорегіонального договору на цій території і затверджена Євросоюзом. Перша частина виразу «євро» відноситься до просторового розташування та інтеграційних процесів які відбуваються у Європі, а друга частина «регіон» вказує на територію, яка наділена певними ознаками. Термін єврорегіон виводиться з найстаршої ініціативи транскордонного співробітництва «Єврорегіон», яку було створено у 1958 році.

Головні риси, що характеризують єврорегіон:

- географічна – єврорегіон є територією, яка має конкретне географічне положення;
- політична – частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, які мають спільний кордон;
- адміністративна – єврорегіон утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон;
- функціональна – єврорегіон є формою транскордонного співробітництва.

Єврорегіон – це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яке спрямоване на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидві боки державного кордону [3].

У сучасних умовах зростає актуальність Європейської територіальної співпраці, яка фінансується Європейським фондом регіонального розвитку для підтримки програм транскордонного, наднаціонального і міжрегіонального співробітництва (табл. 1) (на здійснення завдань у межах цього напрямку продовж 2007-2013рр. передбачається використати 8,7 млрд. євро); реалізуються програми регіонального розвитку для країн-кандидатів і потенційних кандидатів на вступ до ЄС та третіх країн («Інструмент допомоги для країн-кандидатів на вступ в ЄС», «Європейський інструмент сусідства і партнерства», «Регіон для економічних змін») [4].

Таблиця 1

Програми європейської територіальної співпраці [3]

Назва програми	Мета	Учасники	Пріоритетні об'єкти підтримки і фінансування	Обсяги фінансування ЄФРР
Транскордонне співробітництво	Розвиток спільних локальних і регіональних ініціатив	Прикордонні регіони країн – членів ЄС	Малий і середній бізнес Туризм і культура Охорона довкілля Транспортні, інформаційні, комунікаційні мережі та послуги Спільне користування інфраструктурою у сфері культури і охорони здоров'я Співпраця судових і адміністративних органів	5,6 млрд. євро
Наднаціональне співробітництво	Територіальна організація ЄС	Регіони Балтійського моря, Центральної Європи, Середземного моря	Збалансований розвиток міст Інноваційна діяльність Охорона довкілля	1,8 млрд. євро
Міжрегіональне співробітництво (Interreg IVC)	Обмін досвідом між регіональними і локальними інституціями різних країн	Країни ЄС-27, Норвегія, Швейцарія	Інноваційна діяльність і розвиток економіки на основ знань Охорона довкілля і запобігання екологічним ризикам	321 млн. євро

Основними характеристиками державної політики у сфері міжрегіональної співпраці країн ЄС на сучасному етапі є такі: ґрунтовне інституційне забезпечення міжрегіональної співпраці та його постійне вдосконалення (зокрема, заміна програми Interreg-III програмами територіальної співпраці, які передбачають фінансову підтримку міжрегіонального співробітництва в межах кордонів ЄС та з регіонами сусідніх країн, що не мають перспективи членства в ЄС).

ЄС реалізує свою стратегію регіонального розвитку так, щоб вона базувалася на наявних можливостях і, за допомогою якої можна було б посилити конкурентоспроможність регіонів та паралельно ліквідувати їх відсталість, поступово вирішити їхні проблеми. Особливо це стосується підтримки прикордонних регіонів, які в кожній державі є периферійні і менш розвинуті ніж центральні [4].

Європейський Союз здійснює фінансову підтримку транскордонного співробітництва шляхом використання ряду ініціатив, програм та проектів, а саме: INTERREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, CADSES, MEDA, CARDS, LACE

INTERREG є найбільшою програмою громадських (місцевих) ініціатив (Community Initiative) ЄС щодо підтримки розвитку прикордонних регіонів країн – членів ЄС і деяких приморських територій. В період з 2000-2006 роки ця програма стала відома як INTERREG III, що забезпечує три напрями співробітництва: Напряма А. Транскордонне співробітництво. Напряма В. Транснаціональне співробітництво. Напряма С. Міжрегіональне співробітництво.

PHARE CBC – програма підтримки транскордонного співробітництва прикордонних територій країн Центральної Європи, які межують з ЄС і яка почала діяти з 1994 року. Іншими фінансовими інструментами ЄС стали програми TACIS CBC (охоплює прикордонні регіони Росії, України, Білорусії та Молдови), MEDA (для віддалених прикордонних регіонів країн не членів ЄС); CARDS (нова програма для західних Балканських країн),

CADSES (програма для Центрального, Адріатичного, Дунайського, Південно-Східного Європейського простору); LACE (проект Асамблеї європейських прикордонних регіонів, мета якого проводити роз'яснювальну та інформаційно-рекламну роботу позитивної практики транскордонного співробітництва) [4].

Отже транскордонне співробітництво займає вагоме місце у регіональній політиці Європейського Союзу. Так, на період 2007 – 2013 передбачено фінансування за рахунок фондів Європейського Союзу 15 транскордонних програм, з них: 9 – програми сухопутних кордонів, 3 – програми морських перетинів, 3 – програми морських басейнів. Не менш важливе місце у фінансуванні транскордонних проектів відведено розвитку транскордонних ініціатив на східному кордоні ЄС, зокрема за участі України. У результаті на фінансування чотирьох Спільних операційних програм (СОП), у яких бере участь Україна, передбачено 398863 млн. євро, що складає 36% від загального обсягу фінансування транскордонних програм Європейського Союзу.

Систему фінансування транскордонного співробітництва забезпечили безпосередні такі інституції, як єврорегіони, фінансування яких здійснюється незалежно всіма членами єврорегіонів. Всі єврорегіональні партнери акумулюють кошти на незалежних рахунках національних асоціацій. Кошти на діяльність єврорегіонів та реалізацію проектів надходять з наступних джерел: з членських внесків; дотацій; дарів; інших фінансових джерел, включаючи вітчизняні фонди підтримки та фонди ЄС. З членських внесків кошти йдуть на утримання структур єврорегіону, національних секретаріатів, а також, частково, на оплату робочих груп. Проте, основними джерелами фінансування є кошти структурних фондів та ініціатив ЄС [4].

Фінансову підтримку за напрямом сприяння розвитку транскордонного співробітництва передусім отримують проекти щодо розбудови комунікаційної інфраструктури, охорони довкілля, інституційного розвитку та формування громадянського суспільства [4].

У таблиці 2 представлено рейтинг програм транскордонного співробітництва за участю України у пріоритетах регіонального розвитку Європейського Союзу.

Таблиця 2

Рейтинг програм транскордонного співробітництва за участю України у пріоритетах регіонального розвитку Європейського Союзу

Назва програми транскордонного співробітництва	Рейтинг програм транскордонного співробітництва за участю України			Питома вага програми транскордонного співробітництва у фінансуванні ЄС, %
СОП «Польща – Білорусь – Україна 2007-2013»	1 місце	1 місце	-	17
СОП «Румунія – Молдова – Україна 2007-2013»	4 місце	3 місце	-	11
СОП «Угорщина-Словаччина-Румунія – Україна 2007-2013»	5 місце	4 місце	-	6
СОП «Чорне море 2007-2013»	14 місце	-	3 місце	2

У результаті проведеного аналізу можна оцінити пріоритетність основних напрямків розвитку транскордонного співробітництва на східному кордоні ЄС. Більше того, одна із програм за участю

України – СОП «Польща – Білорусь – Україна 2007-2013» – займає пріоритетне місце у всьому аналізованому переліку (1 місце у загальному рейтингу та 1 місце серед програм сухопутних кордонів). Її питома вага серед усіх програм ТКС Європейського Союзу складає 17%. Четверте місце у загальному рейтингу та третє у рейтингу програм сухопутних кордонів належить СОП «Румунія – Молдова – Україна 2007-2013», питома вага якої складає 11%. СОП «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007-2013» (6% від загального обсягу фінансування) відведено 5 місце у загальному рейтингу програм ТКС Європейського Союзу та відповідно 4 серед програм сухопутних кордонів.

Що ж стосується розвитку транскордонного співробітництва у рамках морських басейнів, то СОП «Чорне море 2007-2013» за участі України займає передостаннє чотирнадцяте місце у загальному рейтингу та третє (останнє) серед програм морських басейнів із 2% обсягом фінансування із фондів ЄС. Таким чином, на східному кордоні ЄС більша увага приділяється розвитку транскордонних сухопутних програм і східний вектор розвитку такого співробітництва є пріоритетним. Все вищезазначене підтверджує ще й той факт, що всі без виключення програми транскордонного сухопутного співробітництва за участю України входять до першої четвірки, друге місце у якій належить СОП «Литва – Польща – Росія 2007-2013».

Провівши порівняльну характеристику програм транскордонного співробітництва Україна-ЄС можна зробити наступні висновки. На Спільну Операційну Програму «Польща – Білорусь – Україна 2007-2013» виділено найбільшу суму коштів – 186,2 млн. євро (46,7% від загального обсягу фінансування) та на Спільну Операційну Програму «Румунія – Україна – Молдова» – 126,7 млн. євро (31,8% від загального обсягу фінансування). Значно менший обсяг фінансування передбачено на СОП «Словаччина – Румунія – Україна» – 68,6 млн. євро (17,2%) та на СОП басейну Чорного моря – 17,3 млн. євро (4,3%) [6, 7, 8, 9].

На рис. 1. відображені основні напрямки розвитку транскордонного співробітництва у рамках реалізації Спільних операційних програм розвитку ТКС між Україною та Європейським Союзом. Транскордонне співробітництво між Україною та ЄС є широкомасштабним та багатofункціональним, ефективна реалізація якого забезпечить розвиток тісної співпраці в економічній, соціальній, екологічній та культурній сферах. Слід зауважити, що розвиток зазначених напрямків співпраці водночас сприяє зближенню економік та подальшому нарощуванню інтеграційних зв'язків.

Основні напрямки транскордонного співробітництва Україна – ЄС безпосередньо пов'язані із загальними цілями ЄІСП, які передбачають формування конкурентоспроможної прикордонної економіки, покращення навколишнього середовища та розвитку співробітництва у форматі «від людини до людини» або «люди-людям».

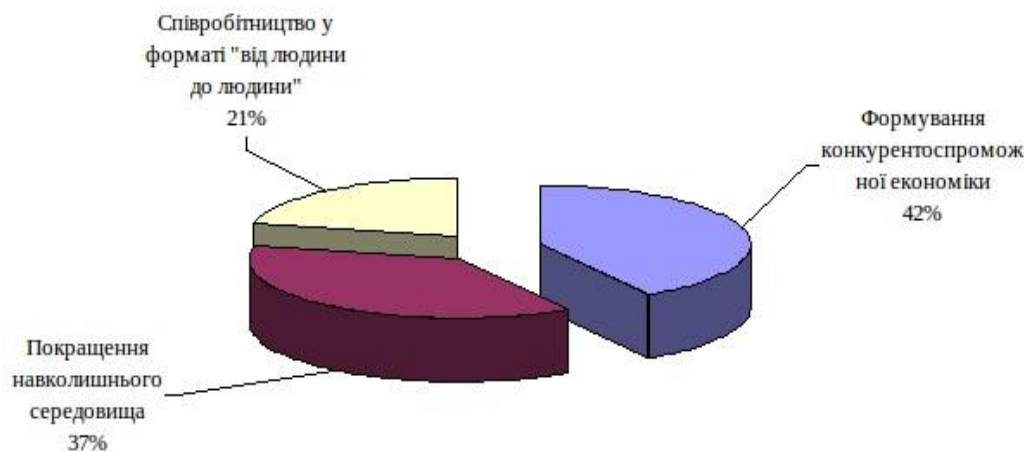

Рис. 1. Напрямки розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Європейським Союзом

Формування конкурентоспроможної прикордонної економіки є домінуючим напрямком розвитку транскордонного співробітництва Україна-ЄС, оскільки на програмний період співпраці обсяг фінансування його склав 149 млн. євро або 42% у загальній структурі. На даний момент наведений напрям співпраці здійснюється через гармонізований розвиток туризму, створення кращих умов для розвитку малого та середнього бізнесу. Слід зазначити, що формування конкурентоспроможної прикордонної економіки неможливе без підвищення ефективності управління кордоном, а саме удосконалення транспортної інфраструктури перетину кордону та обладнання на прикордонних пунктах контролю. Так, у рамках СОП «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007-2013» з метою покращення ефективності кордону виділяється 20,3 млрд. євро або 30% загального обсягу фінансування програми. У цьому аспекті прикордонне управління та доступність кордонів є необхідною умовою подальшого формування конкурентоспроможної прикордонної економіки.

Друге місце належить співпраці щодо покращення навколишнього середовища із загальним обсягом фінансування розміром 133,1 млн. євро або 37% у загальній структурі розвитку співпраці. Він включає охорону навколишнього середовища, сталі використання та управління природними ресурсами, готовність до надзвичайних ситуацій.

Співробітництво у форматі «від людини до людини» займає третє місце серед напрямків розвитку ТКС Україна – ЄС, обсяг фінансування якого складає 76,8 млн. євро або 21% у загальній структурі.

Більше того усі зазначені напрямки співпраці базуються на місцевих потребах та можливостях конкретних прикордонних та транскордонних регіонів. Головна увага зосереджена на проблемах, які потребують вирішення на місцевому або регіональному рівні тощо.

Висновки та пропозиції.

Аналіз транскордонної взаємодії та зокрема фінансового механізму забезпечення програм розвитку транскордонного співробітництва України і Європейського Союзу показав, що зусилля відносно фінансування прикордонних територій України ініційовані в основному в односторонньому напрямку з боку ЄС, в зв'язку з чим відбувається гальмування процесів транскордонного співробітництва в Україні. На даний час, не зважаючи на значну кількість нормативно-правових документів, які регламентують міжрегіональну співпрацю, в Україні відсутня єдина науково обґрунтована концепція транскордонного співробітництва, яка б пропонувала методологічні підходи до розвитку процесів з урахуванням не лише окремого прикордонного регіону, а й загальнонаціональних інтересів. Складна ієрархічність системи управління процесами транскордонного співробітництва призводить до дублювання повноважень за окремими напрямками, з одного боку, та невизначеності механізмів фінансування програм – з іншого. Більшість міжнародних програм передбачає фінансування проектів з боку реципієнтів в межах не менше 20 % [10, 11].

В Україні більшість прикордонних областей (маються на увазі західні регіони, що мають спільні кордони з країнами ЄС) визнані дотаційними і, на жаль, досить часто не мають власних бюджетних коштів для реалізації програм. Тому необхідний чіткий механізм залучення коштів на національному рівні для забезпечення програм транскордонного співробітництва. Також доцільно ширше впроваджувати у практику розбудови інфраструктури та суспільно значимих проектів моделі приватно-державного партнерства. Для цього передусім потрібно забезпечити відповідними науково-методичними розробками щодо застосування цих моделей у господарстві території місцеві органи влади [4].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Шамраєва В.М., Андреев С.С. Роль та місце транскордонного співробітництва в системі політики регіонального розвитку в умовах євроінтеграційних процесів України. // Державне будівництво. – 2010. – №1.

2. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: Монографія / За ред. д.е.н., проф. Н.Мікули, к.е.н., доц. В.Борщевського, к.е.н. Т.Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.

3. Посібник з транскордонного співробітництва. / Н. Носа, І. Ілько, М. Лендєл, В. Чопак та ін. – Ужгород: АРР «Закарпаття». – 2005.

4. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

5. Кендохов О. В., Калмикова Н. М., Злобін І. В. Геоeкономічна стратегія розвитку України в контексті Євро інтеграційних процесів. – Донецьк: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет, 2012. – 243с.

6. Спільна Операційна Програма басейну Чорного моря на 2007-2013 рр. – Листопад 2007 р.

7. Спільна Операційна Програма «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013» – листопад 2008 р.

8. Спільна Операційна Програма «Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013» – січень 2008 р.

9. Спільна Операційна Програма «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013» – Липень 2008 р.

10. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами. – К., 2004. – С. 229.

11. <http://ved.odessa.gov.ua/transkordonne-spivrobitnitstvo/stati-transgranichnoe-sotrudnichestvo/transkordonne-spvrobtnictvo-yak-napryamok-vrontegracijnih-procesv-v-ukran/> – Департамент зовнішньоекономічної діяльності та європейської інтеграції Одеської обласної державної адміністрації